

УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРОВАНИМИ КОРПОРАТИВНИМИ СИСТЕМАМИ
В УМОВАХ ОФШОРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИINTEGRATED CORPORATE SYSTEMS MANAGEMENT
IN THE CONDITIONS OF OFFSHORIZATION OF THE ECONOMY

УДК 334.722

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct60-20>**Пугачевська К.Й.**к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
та управління економічними процесами
Мукачівський державний університет**Гомба А.В.**аспірант
Мукачівський державний університет**Pugachevska Kateryna**

Mukachevo State University

Gomba Andrii

Mukachevo State University

У статті проаналізовано основні критерії класифікації офшорів. Представлено результати рейтингування офшорних юрисдикцій, проведеного неурядовою організацією Tax Justice Network, за рівнем фінансової секретності. Оцінено вплив офшорів на світову економіку за індексом корпоративної податкової гавані (Corporate Tax Haven Index). Характеризовано основні положення глобального проекту з боротьби з ухиленням від оподаткування та виведенням грошей в офшори (план BEPS). Визначено ключові вимоги для реєстрації офшорної компанії у формі оформлення готової компанії або реєстрації нової компанії. Проаналізовано особливості управління інтегрованими корпоративними системами в умовах офшоризації економіки. Ідентифіковано нормативно-правові нововведення у частині забезпечення прозорості транскордонних угод та боротьби з агресивним податковим плануванням. Обґрунтовано перспективи подальшої офшоризації підприємницької діяльності.

Ключові слова: офшорний центр, офшоризація, інтегровані корпоративні системи, індекс фінансової секретності, індекс корпоративної податкової гавані, міжнародні фінанси.

В статье проанализированы основные критерии классификации офшоров. Представлены результаты ранжирования офшорных юрисдикций, проведенного неправительственной организацией Tax Justice Network, по уровню финансовой секретности. Оценено влияние офшоров на мировую экономику по индексу корпоративной налоговой гавани (Corporate Tax Haven Index). Охарактеризованы основные положения глобального проекта по борьбе с уклонением от налогообложения и выводом денег в офшоры (план BEPS). Определены ключевые требования к регистрации офшорной компании в форме оформления готовой компании или регистрации новой компании. Проанализированы особенности управления интегрированными корпоративными системами в условиях офшоризации экономики. Идентифицированы нормативно-правовые нововведения в части обеспечения прозрачности трансграничных сделок и борьбы с агрессивным налоговым планированием. Обоснованы перспективы дальнейшей офшоризации предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: офшорный центр, офшоризация, интегрированные корпоративные системы, индекс финансовой секретности, индекс корпоративной налоговой гавани, международные финансы.

The development of international financial mobility has led to the creation of a competitive interstate capital market and, as a consequence, the formation of a global market for offshore services. It is obvious, that offshore centers, their role, prospects and consequences in the context of international economic processes are among the most complex and controversial in the world economy. The purpose of the article is to study the features of the functioning of integrated corporate structures in offshore centers. The main criteria of offshore classification are analyzed in the article: by the conditions created for business; by prestige; by international legal status. The results of the ranking of offshore jurisdictions in 2020 conducted by the non-governmental organization Tax Justice Network according to the level of financial secrecy are presented. The impact of offshore on the world economy is assessed according to the Corporate Tax Haven Index. International legal regulation of offshore business is carried out by the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) and the Financial Action Task Force (FATF). The main provisions of the global project of combating tax evasion and offshore withdrawal (BEPS plan – Base Erosion and Profit Shifting) are described. The key requirements for the registration of an offshore company in the form of registration of a ready-made company or registration of a new company are defined. Features of management of integrated corporate systems in the conditions of offshorization of economy are analyzed. Regulatory and legal innovations in terms of ensuring the transparency of cross-border agreements and combating aggressive tax planning have been identified. Prospects for further offshoring of business activities are substantiated. Offshore business is constantly changing and becoming more complex, adapting to new requirements and conditions due to changes in the legal framework and, as a result, the schemes of using offshore zones are becoming increasingly complicated. Alternatives to offshore companies, in particular limited liability companies with subsistence are identified.

Key words: offshore center, offshorization, integrated corporate systems, financial secrecy index, corporate tax haven index, international finance.

Постановка проблеми. Глобалізація світової економіки і регіональна економічна інтеграція, що проявляється у посиленні взаємозалежності країн світу, призвели у тому числі й до зростання взаємозв'язку їхніх податкових систем. Розвиток міжнародної мобільності фінансів призвів до створення конкурентного міждержавного ринку залучення капіталу і, як наслідок, формування світового ринку офшорних послуг. Очевидно, що офшорні центри, їхня роль, перспективи і наслідки в контексті міжнародних економічних процесів відносяться до найбільш складних і суперечливих у світовій економіці.

Створення офшорних центрів у тих чи інших регіонах світу зумовлене двома основними причинами: близькістю до центрів ділової активності (через це офшорні центри створювалися в промислово розвинених країнах: США, Канаді, Великій Британії, Нідерландах, Швейцарії); відсутністю у держави внутрішніх ресурсів для розвитку (зумовила створення офшорних центрів в острівних державах Атлантики і Тихого океану, які ухвалили законодавчі акти, спрямовані на залучення іноземного капіталу). Стрімкий розвиток фінансового бізнесу в офшорних центрах протягом останніх років є результатом упровадження новітніх

інформаційних технологій, що дають змогу встановлювати і підтримувати в режимі реального часу цілодобовий зв'язок між провідними фінансовими центрами світу. Офшорні центри виступають ефективним інструментом управління ризиками, регулювання цін експортно-імпортних контрактів, продажу авторських прав, передачі обладнання у лізинг, ведення інвестиційної і спекулятивної діяльності на світових фінансових ринках. Усе вищенаведене зумовлює прагнення багатьох компаній скористатися перевагами офшорних центрів. Разом із тим, за даними МВФ, «офшорні обороти» у 2017 р. становили 12 трлн дол. США. Для прикладу, у Британських Віргінських Островах зареєстровано понад 800 тис компаній, тоді як населення становить лише 25 тис осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Офшорна проблематика детально представлена у працях таких зарубіжних і вітчизняних науковців, як Дж. Робінсон, Г. Цукман, А. Жером, З. Луцишина, Т. Мельник, Т. Вишинська, О. Ковтонюк, А. Олефір та ін. Незважаючи на значний обсяг робіт, у яких представлено різні аспекти офшоризації бізнесу, питання функціонування інтегрованих корпоративних структур в офшорних центрах залишаються дискусійними і потребують додаткового вивчення.

Метою дослідження є аналіз особливостей управління інтегрованими корпоративними системами в умовах офшоризації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розглядаючи питання про особливості функціонування фірм, що зареєстровані та діють у офшорних зонах, важливо розуміти основні види офшорів. У табл. 1. відображено класифікацію офшорних зон за умовами, що створені для бізнесу: класичні, умові офшори та низькоподаткові зони.

Найважливішим критерієм класифікації офшорних зон є їхній імідж (престижність), що

визначається загальним обсягом і характером переваг, які пропонуються іноземним компаніям. До першої групи входять офшорні зони, які можна охарактеризувати як *стовідсоткові (класичні) офшори*, так звані «податкові гавані», «податкові притулки», або tax haven. Зазвичай до них відносяться невеликі острівні держави або ж території з низьким рівнем економічного розвитку, у яких законодавчо визначені статус офшорних компаній та умови, за дотримання яких їхня діяльність вважатиметься офшорною.

До другої групи відносять *респектабельні офшори*, тобто держави, у яких окрім офшорних підприємств, що належать нерезидентам, функціонують звичайні оншорні. Такі підприємства підлягають суворому контролю з боку уряду, зокрема ведеться реєстр директорів і акціонерів, підприємства щорічно проходять аудиторську перевірку, надають бухгалтерські звіти, існує жорстка заборона на ведення господарської діяльності на території цих країн. До другої групи офшорних зон також можна віднести країни з пільговим режимом оподаткування окремих видів діяльності. Низка розвинених європейських країн надає підприємствам можливість проведення ділових операцій офшорного типу, а податкові привілеї використовують холдингові, посередницькі фінансові і ліцензійні компанії, інвестиційні фонди тощо. До респектабельних офшорних зон належать Ірландія, Швейцарія, Австрія, Нідерланди, Гібралтар, Кіпр, Люксембург, Ліхтенштейн Гонконг, Сінгапур та ін. [5].

Третю групу офшорних зон формують низькоподаткові юрисдикції, у яких пільговий режим для офшорних компаній упроваджений лише у певних адміністративно-територіальних одиницях (для прикладу, деякі провінції Канади, кантони Швейцарії, штати у США). У таких федеративних

Таблиця 1

Класифікація офшорних зон за умовами, що створені для бізнесу

Класичні офшори	
Характеристика	Компанії, зареєстровані у цих юрисдикціях, звільнені від сплати податків за умови, що вони не здійснюють діяльності на території юрисдикції. У цих країнах, як правило, немає суворого необхідності ведення бухгалтерської звітності, майже повністю відсутній контроль над діяльністю компаній із боку влади
Країни	Бахрейн, Бермуди, Кайманові Острови, Сейшельські Острови, Острів Мен, Аруба, Гренада, Маршалові Острови
Умовні офшори	
Характеристика	Завдяки місцевому законодавству в міжнародній торгівлі ці країни не можна назвати офшорами, проте податкові пільги, які надають ці юрисдикції, не поступаються офшорним
Країни	Кіпр, Гібралтар, Сінгапур, Гонконг
Низькоподаткові зони	
Характеристика	Ці зони дають змогу зареєстрованим у них компаніям або не сплачувати податки за діяльність поза межами країни, або сплачувати за заниженими ставками. Проте існує жорсткий контроль над діяльністю подібних компаній із боку влади цих держав, чітко ведеться реєстр акціонерів та директорів таких компаній, вони тісно співробітничать із міжнародними організаціями
Країни	Певні зони на території Великої Британії, Ірландії, Швейцарії, Люксембургу, Мальти

Джерело: побудовано авторами за даними [3; 4]

країнах існує кілька рівнів оподаткування, зокрема державний, суб'єкта федерації і місцевий. Як правило, офшорні території надають пільги в частині сплати податку суб'єкта федерації для тих підприємств, які, будучи зареєстрованими на його території, ведуть діяльність і отримують дохід за його межами, тобто здійснюють фінансово-економічну діяльність офшорного типу.

Офшорні юрисдикції можна також класифікувати й у контексті їхнього міжнародного правового статусу:

1) *Незалежні держави*: Багамські Острови, Вануату, Ірландія, Кіпр, Мальта, Люксембург, Самоа, Сінгапур, Панама.

2) *Держави, асоційовані з більш великими державами*: Монако (із Францією), Ліхтенштейн (зі Швейцарією).

3) *Території у складі держав або знаходяться у підпорядкуванні*: Гібралтар, Бермудські Острови, Антильські Острови, Аруба, Гонконг, Гвіана та ін.

4) *Суб'єкти федеративних держав*: штати Вайомінг, Делавер, Флорида (США), кантони Цуг, Фрібург (Швейцарія).

Міжнародною неурядовою організацією Tax Justice Network було розроблено індекс фінансової секретності, який відображає, які юрисдикції є найбільш закритими з погляду фінансової і корпоративної прозорості. Результати рейтингування, оприлюднені у 2021 р., засвідчили, що найвищим рівнем фінансової секретності характеризуються Кайманові Острови, США, Швейцарія, тоді як найбільшою часткою юрисдикції у світовому експорті фінансових послуг у 2020 р. характеризуються США і Люксембург (табл. 2).

У середині 2021 р. Tax Justice Network представила дослідження впливу офшорів на світову економіку шляхом рейтингування юрисдикцій за індексом корпоративної податкової гавані (Corporate Tax Haven Index). Індекс СТНІ визначає юрисдикції, які сприяють ухиленню від податків (табл. 3). Під час його розрахунку до уваги беруться 20 індикаторів, згрупованих за п'ятьма базовими категоріями [7]:

- оподаткування корпоративного прибутку;
- сприятливі для бізнесу прогалини в регулюванні;

Таблиця 2

Рейтинг окремих юрисдикцій за індексом фінансової секретності (FSI) у 2020 р.

№	Юрисдикція	Розмір фінансової секретності (FSI)	Розмір фінансової секретності (FSI), бали	Частка юрисдикції у світовому експорті фінансових послуг, %
1	Кайманові Острови	1575,19	76	4,58
2	США	1486,96	63	21,37
3	Швейцарія	1402,10	74	4,12
4	Гонконг	1035,29	66	4,44
5	Сінгапур	1022,12	65	5,17
6	Люксембург	849,36	55	12,36
7	Японія	695,59	63	2,20
8	Нідерланди	682,20	67	1,11
9	Британські Віргінські Острови	619,14	71	0,50

Джерело: побудовано авторами за даними [8]

Таблиця 3

Рейтинг окремих юрисдикцій за індексом корпоративної податкової гавані (СТНІ) у 2020 р.

№	Юрисдикція	Значення СТНІ	СТНІ, бали	Global Scale Weigh, %	Частка СТНІ, %
1	Британські Віргінські Острови	2,854	100	2,3	6,4
2	Кайманові Острови	2,653	100	1,9	6,0
3	Бермуди	2,508	100	1,6	5,7
4	Нідерланди	2,454	80	11,0	5,5
5	Швейцарія	2,261	89	3,4	5,1
6	Люксембург	1,815	74	9,0	4,1
7	Гонконг	1,805	78	5,5	4,1
8	Джерсі	1,724	100	0,51	3,9
9	Сінгапур	1,714	85	2,3	3,9
10	ОАЕ	1,665	98	0,54	3,8

Джерело: побудовано авторами за даними [7]

- рівень прозорості роботи підприємств;
- ефективність боротьби з ухиленням від податків;
- сумлінність застосування договорів про усунення подвійного оподаткування.

Від початку XXI ст. уряди багатьох країн, стурбовані зростаючим впливом капіталу в офшори, зменшенням податкових надходжень у бюджети усіх рівнів, використанням офшорів для «легалізації» доходів, отриманих незаконним шляхом, почали боротьбу з негативними наслідками масового розповсюдження нових офшорних схем. Міжнародне організаційно-правове регулювання офшорного бізнесу здійснюється Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Групою розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ). Уперше обвинувачення офшорних держав у недобросовісній податковій конкуренції з боку ОЕСР було висунуто у 1988 р. у доповіді «Несумлінна податкова конкуренція: зростаюча глобальна проблема» (Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue), у якій було сформульовано критерії для визначення «несумлінності» податкової практики держав та визначено методи протидії їй.

У 2013 р. ОЕСР розпочала роботу та представила план BEPS (Base erosion and Profit Shifting), що являє собою глобальний проєкт із боротьби з ухиленням від оподаткування та виведенням грошей в офшори. Він включає комплекс заходів, спрямованих на боротьбу зі зловживаннями, що пов'язані з використанням спеціальних режимів оподаткування та застосуванням конвенцій про уникнення подвійного оподаткування. Даний План вийшов за межі ОЕСР і нині до програми приєдналися понад 100 країн світу [2]. Із 2017 р. Україна також приєдналася до Програми розширеного співробітництва в рамках ОЕСР, взявши на себе зобов'язання щодо імплементації Мінімального стандарту Плану дій BEPS – обов'язкові чотири заходи з 15-ти запропонованих, які передбачають оподаткування прибутку там, де створюється додаткова вартість та безпосередньо здійснюється економічна діяльність, а не у місці реєстрації компанії.

Зареєструвати офшорну компанію можливо або через оформлення готової компанії, або через реєстрацію нової компанії. Для того щоб зареєструвати свій бізнес в офшорній зоні, необхідно [6]:

- мати належним чином оформлені документи для вчинення цієї дії – *установчий договір і статут*. Документи мають бути складені з урахуванням норм місцевого законодавства;
- сплатити реєстраційний збір, сума якого передбачена законом.

Вартість реєстрації офшорної компанії може прямо пропорційно залежати від розміру

статутного капіталу, а також від географічного розташування офшорної зони. Сформований внесок формується в ануїтетний платіж. Отже, вартість відкриття офшорної компанії залежатиме від багатьох чинників.

Суворих вимог до *ведення бухгалтерії* (форми та частоти подання звітності) в більшості офшорних зон немає. Щорічне подання звітності є вимогою лише в декількох країнах, однак обов'язковою умовою є наявність *юридичної адреси компанії*, що необхідна для зберігання документації та надсилення фіскальними органами офіційних запитів.

Варто зазначити і про нововведення, які сприятимуть підвищенню прозорості під час транскордонних угод. Так, Директива Ради ЄС 2018/822 про обов'язкове розкриття та обмін інформацією про транскордонні угоди, відома як DAC6, набрала чинності 25 червня 2018 р. та з 01 липня 2020 р. введена в дію. DAC6 стала шостим пакетом поправок до Директиви ЄС 2011/16/EU про адміністративне співробітництво з питань оподаткування (Directive on administrative cooperation in the field of taxation). Директива спрямована на підвищення прозорості та боротьбу з агресивним податковим плануванням. Директива застосовується до транскордонних транзакцій, які [1]:

- відповідають одній або більше визначених Директивою типових ознак (так званих hallmarks);
- є міжнародними та стосуються хоча б однієї країни – члена ЄС;
- здійснюються виключно або переважно з метою отримання податкової вигоди (у певних випадках).

Щодо питання про альтернативи офшорним компаніям, то нині зростає попит на юрисдикції, які не є класичними офшорами, однак передбачають можливість використання компанії на кшталт товариства з обмеженою відповідальністю зі сабстенсом (звітністю, оподаткуванням, реальним офісом тощо). Вони передбачають відкриття корпоративного рахунку в країні реєстрації компанії, що є однією з ключових ознак реальної компанії з погляду податкової «прозорості» [6]. До інших ознак «реальності» відносять подання звітності, сплату відповідних податків, наявність реального офісу (співробітників, договору оренди, комунальних платежів за орендоване приміщення, унікальність бізнес-адреси тощо, що відносять до так званого «сабстенс» (substance).

Висновки з проведеного дослідження. Сучасна ієрархічна структура офшорних юрисдикцій сформувалася протягом останніх десятиліть під впливом як винятково економічних чинників, так і змін у внутрішній політиці розвинених країн. Офшорний бізнес є надзвичайно волатильним і ускладнюється, адаптуючись до нових вимог та

умов, зумовлених змінами законодавчої бази і, як наслідок, усе складнішими стають схеми використання офшорних зон.

Таким чином, варто зазначити, що на вибір на користь тієї чи іншої юрисдикції можуть впливати вартість і строки реєстрації, наявність обмежень на комерційну діяльність, вимоги до мови законодавства та корпоративних документів, вимоги до зареєстрованого офісу, вимоги до статутного капіталу і допустимих класів акцій, особливості оподаткування, вимоги щодо фінансової звітності та ін.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Звітвання про міжнародні транзакції згідно з DAC6. URL: https://www.pwc.com/ua/uk/publications/assets/flash-reports/2020/fr_2204_uk.pdf (дата звернення: 16.09.2021).
2. Ковтонюк О. Світ про оподаткування (щотижневий огляд). URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016180-svit-pro-opodatкування-schotizhneviy-oglyad-3> (дата звернення: 26.09.2021).
3. Сучасна офшоризація бізнесу у конструкції національної фіскальної безпеки / З. Луцишин та ін. *Міжнародна економічна політика*. 2019. № 1(30). С. 70–112.
4. Мельник Т.М., Вишинська Т.Л. Іллегалізація економічної діяльності у сфері зовнішньої торгівлі: сутнісні характеристики та структура. *Економічний часопис XXI ст.* 2014. № 7–8. С. 23–36.
5. Олефір А. Економічна політика Китаю: досвід реформ для України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 53–57.
6. Офшор-2019: типові питання при реєстрації компанії та відкритті рахунку за кордоном. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100014189-40-1> (дата звернення: 08.10.2021).
7. Corporate Tax Heaven Index 2019 Tax Justice Network. URL: <https://fsi.taxjustice.net/en/> (дата звернення: 09.10.2021).
8. TaxJusticeNetwork. URL: <https://fsi.taxjustice.net/en/introduction/fsi-results> (дата звернення: 09.10.2021).

REFERENCES:

1. *Zvituvannia pro mizhnarodni tranzaktsii zghidno DAC6* [Reporting on international transactions according to DAC6]. Available at: https://www.pwc.com/ua/uk/publications/assets/flash-reports/2020/fr_2204_uk.pdf (accessed 16 September 2021).
2. Kovtoniuk O. *Svit pro opodatкування (shchotyzhnevyy ohliad)* [World of Taxation (Weekly Review)]. Available at: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016180-svit-pro-opodatкування-schotizhneviy-oglyad-3> (accessed 26 September 2021).
3. Lutsyshyn Z., Yuzhanina N., Frolova M. & Mazur M. (2019). Suchasna ofshoryzatsiia biznesu u konstruktsii natsionalnoi fiskalnoi bezpeky [Modern offshore business in the context of national fiscal security]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, 1(30), 70–112.
4. Melnyk T.M. & Vyshynska T.L. (2014). Illehalizatsiia ekonomichnoi diialnosti u sferi zovnishnoi torhivli: sutnisni kharakterystyky ta struktura [Illegalization of economic activity in the field of foreign trade: essential characteristics and structure]. *Ekonomichniy chasopys XXI st.*, 7–8, 23–36.
5. Olefir A. (2018). Ekonomichna polityka Kytai: dosvid reform dlia Ukrainy [China's economic policy: the experience of reforms for Ukraine]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, 2, 53–57.
6. Ofshor-2019: typovi pytannia pry reiestratsii kompanii ta vidkrytti rakhunku za kordonom [Offshore 2019: typical questions when registering a company and opening an account abroad]. Available at: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100014189-40-1> (accessed 08 October 2021).
7. Corporate Tax Heaven Index 2019 Tax Justice Network (2020). Available at: <https://fsi.taxjustice.net/en/> (accessed 09 October 2021).
8. Tax Justice Network. (2021). Retrieved from: Available at: <https://fsi.taxjustice.net/en/introduction/fsi-results> (accessed 09 October 2021).